

Özbekistan'daki Pazarlar Neden Toplu Olarak Yanıyor?

2026 yılı Özbekistan'daki halk pazarları için sıradan bir yıl değildi. Zira Ocak ve Ağustos ayları arasındaki dönemde, Taşkent, Taşkent ili, Andican, Buhara, Surhanderya ve Nemengan'daki pazarlar ve alışveriş merkezlerinde bir dizi yangın kaydedildi. Bazı durumlarda pazarın tamamı yanmamış, aksine pazarın sınırları içinde bulunan dükkânlar ve tezgâhlar zarar görmüştür; örneğin yangınlar, "Kızırık"ta 70 metrekarelik, Orikzor'da 150 metrekarelik bir alanı etkilerken, Pişkurgun Pazarı'ndaki yangın ise yaklaşık 8000 metrekarelik bir alana yayılmıştır. Şu ana kadar bu olayları tek bir nedene bağlayacak kanıt bulunmamaktadır; ancak bunların özelleştirme, dijital dönüşüm ve pazarların yeniden düzenlenmesi süreçleriyle aynı zamana denk gelmesi, ciddi soruları gündeme getirmektedir.

Bir yandan yangınlar ve soruşturmalar; diğer yandan pazarların dijital dönüşümü; üçüncü olarak da devlet varlıklarının özelleştirilmesi ve yabancı sermayenin çekilmesi söz konusudur. Peki bu sadece geçici bir tesadüf mü, yoksa belirli ekonomik çıkarların kesişmesi mi? Bu sorunun cevabı, delilsiz ve mesnetsiz hükümler vermeyi değil, gerçekler arasında karşılaştırma yapmayı gerektirir. Asıl soru şudur: Özbekistan pazarı kimin hesabına yeniden inşa ediliyor ve halkın bundan kazancı ne olacak?

2024 yılının sonlarında, Taşkent'teki Askiya Pazarı'nın gayrimenkul kompleksi, 1,83 hektarlık bir arazi parçasıyla birlikte açık artırmaya çıkarılmıştır. 2025 yılının Ocak ayında, Çinli "Sheng Ke-International" şirketi ise, 225,59 milyar Som tutarındaki teklifiyle ihaleyi kazanmıştır.

Pazar, sıradan bir dükkan değildir; zira değeri, arazisi, konumu, altyapısı ve buraya gelen müşteri akışıyla belirlenmektedir. Bu da özel yatırımcı için pazarın sıradan bir yapıdan ibaret olmadığı, aksine muazzam kârlar getirebilecek bir ekonomik varlık olduğu anlamına gelmektedir.

2025 yılında özelleştirmenin kapsamı genişlemiştir. Bununla eş zamanlı olarak, Özbekistan Ulusal Yatırım Fonu'nun varlıklarını yönetmek üzere ABD'li "Franklin Templeton" şirketi de sürece dahil edilmiştir. Yani kamu kurum ve varlıklarının bir kısmı artık yabancı yatırımcıların katılabileceği veya hisselerini satın alabileceği birer yatırım konusuna dönüşmüştür.

2026'da dijital dönüşüm: Bu sadece bir şeffaflık mı?

2 Temmuz 2026 tarihinde yayınlanan 358 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, pazarların ve alışveriş merkezlerinin dijitalleştirilmesini, satış yerlerinin elektronik olarak kaydedilmesini ve küçük çaplı yolsuzluğun azaltılmasını hedeflemiştir; açıklanan resmi hedef ise şeffaflığı ve denetimi güçlendirmektir.

Ancak dijital dönüşüm devlete, tüccarların sayısı, satış yerleri, gelirler ve piyasaların ekonomik kapasiteleri hakkında da net bir görüş sağlamaktadır. Böylece dijitalleşme, teknik bir unsur olmasının yanı sıra pazarları saymak ve yönetmek için yeni bir araç olmuştur; tıpkı hayvanlara pasaport çıkarılması ve bunların 7 Ağustos'tan itibaren kayda geçirilmesinin amacının, halka ait hayvan varlığının boyutunu tespit etmek olması gibi.

2026 yılının Temmuz ayında, Taşkent'teki en büyük 35 pazar ve alışveriş merkezinin özelleştirme amacıyla açık artırmaya çıkarılacağı duyurulmuştu; resmi hedef ise bunların modernize edilmesidir. Ancak kamuoyunun şu temel soruları hâlâ cevapsız kalmaktadır: Arazinin değeri ne kadar? Devlet ne kadar alacak? Yatırımcı ne kadar yatırım yapacak? Esnaf nereye tahliye edilecek? Yeni kira bedeli ne kadar olacak? Eski esnaf geri dönebilecek mi? Yangınlardan zarar görenlere kim tazminat ödeyecek?

Pazar, halkın günlük geçim kaynağıdır. Dolayısıyla pazar yanarsa ya da yıkılırsa, onun yeri boş kalmayacak; aksine yerine yeni bir ticaret merkezi, bir "hipermarket" ya da çok işlevli bir merkez ortaya çıkabilir. En şaşırtıcı soru da şudur: Devletin bu planı uygulamak için pazarların yanmasından başka bir seçeneği yok muydu?!

Buradaki temel ekonomik soru şudur: Hazır müşteri akışı kimin eline geçecek? Eski pazarlarda binlerce küçük esnaf dağınık bir şekilde geçimlerini sağlarken, yeni merkezlerdeki bu ticari akışın tek bir mülk sahibinin veya belirli sayıda büyük mülk sahiplerinin kontrolüne geçmesi beklenmektedir. Bunun sonucunda ticaret merkezlerindeki ana kârlar yatırımcının elinde toplanırken, devlet de satış gelirlerinden, vergilerden veya sözleşmelerde öngörülen ödemelerden yararlanacaktır. Bizi bu çıkarıma ulaştıran şey, bu olayların Özbekistan'a gelen yabancı şirketlerin yoğun faaliyet gösterdiği bir dönemde meydana gelmesidir. Bu nedenle, "piyasaların modernizasyonu" ifadesinin arkasında, "gizli" ancak artık herkes için apaçık hale gelen bir hükümet planı yatmaktadır; zira burada çıkarı olan, halk değil, yabancı yatırımcılar ve hükümettir.

Binlerce tüccarın malları, ekipmanları ve devasa işletme sermayeleri bir gecede kül olup gitti; üstelik onlardan çoğunun sigortası bile yoktu. Devlet bundan tam olarak haberdardır; dahası devlet başkanı, "Bağımsızlık" bayramı vesilesiyle yaptığı konuşmada, gelecekte tüm ailelere kapsamlı bir sigorta sisteminin getirileceğinden bahsetmişti.

Sonuç olarak: Devletin görevi, varlıkların satışı, piyasaların dijitalleştirilmesi veya yatırımcıların çekilmesiyle sınırlı değildir; aksine devletin, öncelikle halkın mülkiyetlerini, geçim kaynaklarını ve ekonomik çıkarlarını koruması gerekir. Ancak devlet tam aksi bir yol izlemekte ve büyük yatırımcıların yanında yer almaktadır; çünkü halkın toplu sigorta sistemine dahil edilmesinin Batılı sigorta şirketleri için devasa bir kâr pazarı oluşturacağını ve devletin de buradan vergiler elde edeceğini sanmıştı. Ancak bu yatırımcıların sermayelerini ülkeye sokmakta kurnaz oldukları kadar, bunları kârlarıyla birlikte çıkarma konusunda da olağanüstü bir beceriye sahip oldukları unutmamalıdır! Nitekim Allahu Teala şöyle buyurmuştur: **إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ** "Allah size, mutlaka emanetleri ehli olanlara vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder." [Nisa 58]

Hizb-ut Tahrir Merkezi Medya Ofisi İçin Yazan
İslam Ebu Halil - Özbekistan